

TÂRGOVIȘTEA VOIEVODALĂ ÎN ORIZONTUL GEOPOLITIC CENTRAL ȘI SUD-EST EUROPEAN

George Coandă

1. Așezată geografic prielnic la joncțiunea a două forme de relief – piemonturile subcarpatice și nordul Câmpiei Române, Târgoviștea s-a recomandat, în Evul Mediu, atenției tuturor celor 33 de voievozi care și-au avut aici Scaunul de domnie, începând cu temerarul și înțeleptul **Mircea Basarab cel Bătrân**, tocmai prin acest amplasament în spațiul teritorial al Valahiei. Căci, nu întâmplător, după o temeinică deliberare politico-strategică **Mircea** va hotărî transferul capitalei Țării Românești de la Curtea de Argeș în cetatea de pe Ialomița. El a înțeles că o reședință voievodală prea aproape de granița cu regatul maghiar, permanent bântuit de tendințe expansioniste, este vulnerabilă, iar geostrategic nu oferă posibilități suficiente, tactic vorbind, de apărare și ripostă.

Totodată, ținând seama de pericolul care se prefigura cu iminență agresivă dinspre sud – cel otoman -, voievodul, un iscusit militar cunoscător serios al tacticilor de luptă ale tuturor armatelor vremii sale, va fi dorit o capitală care să-i îngăduie, în caz de atac, să-și desfășoare oastea cea mare a țării în așa fel încât să aplice o lovitură nimicitoare unui agresor care până atunci nu cunoscuse înfrângerile în ofensiva sa dinspre Asia Centrală spre Balcani. Îi trebuia, deci, un loc deschis, dar bine împădurit unde, frate cu codrul, domnitorul, așa cum a dovedit-o la Rovine, ar fi folosit cu agilitate terenul știindu-și, totodată, spatele apărat, așadar, trainic sprijinit pe dealuri, netemându-se a fi luat prin surprindere ori învăluire. Și Târgoviștea oferă un astfel de loc.

Un alt punct de vedere al voievodului a vizat fixarea capitalei într-o poziție centrală în așa fel încât să acopere într-un timp scurt, la caz de nevoie militare, distanțele de marș. Și este suficient să privim harta Țării Românești din vremea domniei lui **Mircea** și vom observa – ni se va impune atenției sub semnul evidenței – că dispunerea Târgoviștei este aproape echidistantă în raport cu frontiera fluvio-maritimă, la est, danubiană, la sud, a Banatului – Severinului, la vest și carpatică, la nord. Poate puțin mai aproape de aceasta, dar, pentru voievozii de la Târgoviște munții nu au fost neprieteni, ci, dimpotrivă, din totdeauna au fost un aliniament geostrategic de încredere astfel că apropierea de aceștia, într-o marjă asigurătoare militar, nu le-au creat neliniști și îngrijorări.

Să fi gândit domnitorul geopolitic stabilirea capitalei la Târgoviște? Fără îndoială. Pentru că, odată cu încorporarea Podunaviei (Dobrogea) la Țara Românească – ca să ilustrăm demersul nostru cu un fapt paradigmatic – a impus voievodului soluția transferului de capitală la Târgoviște mai ales că, aici, loc

important de vad pe Valea Ialomiței, începuse a se releva economic un mare drum comercial dinspre Centrul Europei și Transilvania spre porturile danubiene Brăila, Galați, Horșova, Silistra. Iată o mărturie documentară: tratatul încheiat de voievod cu regele polon – având drept scop o alianță politică –, completat, la 1409, de un privilegiu comercial prin care negustorii leșești, și lituanieni, și lioveni aveau îngăduință să introducă în Țara Românească felurite produse cât de multe vor putea fi aduse, dar „numai dintr-un loc, unde le va fi dezlegarea (...), la Târgoviște, acolo să plătească vama și apoi să-și cumpere ce-și vor pofti, iar din marfa lor domnia mea își va cumpăra ce-și va alege”¹. Și ținea a preciza, prin inculcare documentară: „... ad opidum nostrum, Tergowistee”.

2. Și din 1418, când va deveni indubitabil capitală a Țării Românești pentru trei veacuri și mai bine, din această postură orașul va fi implicat în jocurile geopolitice sud-est europene și nu numai. Și aceasta pentru că, aici, se vor fi pertractat și parafat o serie de tratate politice care au avut scop suprem: apărarea ființei românești dar și influențarea unor procese diplomatice chiar.

Abilitând o comprehensivitate vigilentă a situației geopolitice raportată la tendințele otomane de expansiune și instituționalizarea administrativă a stăpânirii Înaltei Porți, voievozii de Târgoviște vor fi căutat acele soluții care să țină imperiul, fie și cu prețul capitulațiilor, la frontiera naturală a Dunării.

Cum de la **Mircea cel Bătrân** până la **Constantin Brâncoveanu**, deci – ca să-l parafrazăm pe **Ion Ghica** – nu este un singur nume ilustru, de voievod, care să fie scris, cu faptă ctitoritoare de rezistență și neatârnare românească, în letopisețele cetății – căci „*acolo este leagănul luptelor și al sacrificiilor patriotice*” – era firesc să căutăm – ceea ce, de fapt, am și făcut – acele acte de natură diplomatică recunoscute în epocă, conferindu-i Târgoviștei cert caracter de „placă turnată” în sud-estul Europei. Cred că cel mai sugestiv și pertinent a surprins acest caracter al orașului prof. univ. dr. **Nicolae Ciachir** – eminent și acribic specialist în problematica istorică a sud-estului continentului – care, într-un interviu pe care și l-a acordat în 1993, remarcă: „*Orașul Târgoviște, fiind Cetate de Scaun, de la Mircea cel Bătrân până la mijlocul secolului XVIII, a fost implicat în tot felul de subtilități diplomatice. Există – a declarat domnia sa – un document, pe care l-am găsit cred că în Iugoslavia sau Albania, din 1614, în care e vorba de o unire a creștinilor ca să se ridice împotriva Imperiului Otoman, în acele părți ale Peninsulei Balcanice venind emisari de la Târgoviște cu instrucțiuni*”².

3. Această remarcă ne-a deschis un orizont de investigare care, pe lângă paradigmele îndeobște cunoscute, proiectând implicarea unor „domnitori de Târgoviște” în politica centrală și sud-est europeană, mi-a îngăduit să constat că –

¹ Coandă, George (coord.), *Târgoviște. File de monografie*, CPCSM Târgoviște, 1977, p. 49

² Coandă, George, *Spațiul istoric românesc. Imagini geopolitice și de geocivilizație*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște 2002, p. 23

„baleind”, pe documente, trei secole – mai toți acești domnitori, cu apetență nedisimulată pentru libertate statală românească, au fost obligați, în virtutea acestui fundamental deziderat, să lucreze cu rost și rezultate benefice și în exterior. Adică, au susținut chiar ofensive diplomatice în afară, influențând cu abilitate evenimente. Astfel, cine a sesizat că **Dan al II-lea cel Viteaz**, continuând deliberat politica lui **Mircea cel Bătrân**, a retrezit, prin campaniile sale biruitoare, speranțele de eliberare de sub opresiunea otomană, ale popoarelor de la sud de Dunăre? Urmaș demn al lui Mircea, după bătăliile victorioase împotriva tendințelor de penetrație otomană, mai ales după izbânzile strălucite din 1423 și 1425, voievodul va fi supranumit de popoarele din Balcani, deja căzute sub greul obroc otoman, „**cel Viteaz**”. Va fi intrat Dan în folclorul acestora, dar, așa cum depune mărturie **Pippo Spano**, aliat de arme al voievodului, acesta era solicitat, ca și predecesorul său de stirpe basarabă, **Mircea**, să devină campion eliberator și arbitru în ceea ce era, încă de pe atunci, „butoiul cu pulbere” al Europei, și va fi încercat să fie, mai ales pe cale economică – ceea ce ar fi în spiritul politicii moderne de azi -, într-un act domnesc de la 1431 (cea mai veche, de altminteri, mențiune documentară internă) prin care sunt atestate relațiile negustorilor valahi cu cei de la miazăzi de Dunăre, negustori care făceau, într-un fel, și servicii de informare în „teritoriul inamic” și duceau mesaje de încredere și de speranță bulgarilor, sârbilor, albanezilor, muntenegrilor, grecilor.

4. Căutând să păstreze hotarul de la Dunăre și cel de pe Carpați, **Vladislav al II-lea** mijlocește un tratat de pace între Ungaria și Imperiul otoman, prin acest gest de amiabilă abilitate politică adjudecând, pentru Țara Românească, garanția autonomiei.

5. Tot de un abil joc geopolitic ține și acțiunea de glisare aparentă a voievodului **Alexandru Aldea** față de regele maghiar **Sigismund de Luxemburg**, căruia, la 1432 îi remite un interesant mesaj prin care-l pune în gardă și-n care-i dezvăluie o stratagemă ce va marca politica externă românească, în mersul istoriei, până astăzi: „*Și să știți domnia voastră că va veni acea oaste (otomană - n.n.) asupra Transilvaniei și că voi fi și eu cu ea, voi trimite cu ea pe Albul, pe Dumnezeuul meu și pe credința mea; și când va sosi oastea voastră, eu în ceasul acela mă voi da cu oastea mea la o parte. De multe ori m-au înșelat turcii pe mine; acum vreau să le fac și eu așa, pe Dumnezeuul meu că nu va rămâne nici sămânță de ei...*”³. Este aici, în această depeșă, exprimate, așa cum remarcam mai înainte, o concepție funciară de politică externă în care folosindu-se inteligent prilejurile și împrejurările se folosesc, la fel de inteligent, oportunitățile geopolitice ale locului.

6. Dar cea mai strălucită demonstrație de gândire și acțiune geopolitică o va fi făcut întregitorul de patrie, **Mihai Vodă Viteazul**. Avem, în acest sens, **acta non verba**, două mărturii de excepție și din care vom reproduce câteva pasaje

³ Pascu, Ștefan, Hanga, Vladimir, *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului RPR*, vol. II, Ed. Științifică, București, 1958, p. 411

deosebit de sugestive și revelatoare. Iată o mărturie de „gândire geopolitică” la marele voievod din închinarea sa față de **Rudolf al II-lea**, împăratul Sfântului Imperiu Roman de națiune Germană, datată 9 iunie 1598: „*Noi, Mihail, voievodul părților Țării Românești, ale regatului Ungariei și sfetnic al Sfintei maiestăți împărătești și regești, Eftimie, arhiepiscop de Târgoviște, Dumitru Vornic, banul Mihalcea, clucerul Radul, Teodosie logofăt, Andronic Vistier și postelnic, Negro spătar, Mirislău logofăt, banul Calota, sfetnici și slujitorii noștri, reprezentând întreagă Țara Românească dăm de știre și facem cunoscut prin scrisoarea de față, cărora se cuvine, că deoarece această provincie, Țara Românească, zace de peste o sută de ani sub jugul turcesc și este supusă unei grele șerbii, noi îngreșoșați de această lungă șerbie și împir și de evlavie și dragoste creștinească, am hotărât să aducă această provincie în starea ei de mai înainte și la ascultare și să o unim din nou coroanei regatului Ungariei și să recunoaștem pe sfânta sa maiestate împărătească și regească ca domnul și regele nostru legiuit și firesc, așa cum au fost recunoscuți de drept odinioară sfinții regi ai Ungariei și să trecem și să ne spunem și noi și provincia noastră sub ocrotirea veșnică și sub suzeranitatea sa și să cerem ajutorul și spada maiestății sale imperiale. Fiindcă am hotărât să nu mai ridicăm spada pentru dușmanii nelegiuiți ai crucii lui Hristos, ci pentru statul și religia creștină, maiestatea sa împărătească nu s-a împotrivit să ne primească pe noi și țara noastră în slujba și sub suzeranitatea sa...*”⁴.

Și iată acum un alt exemplu de „gândire geopolitică” prelevat din instrucțiunile date la 26 ianuarie 1600 de voievod solilor săi la același împărat **Rudolf al II-lea**: „*Împăratul Măria Lui și țara ungurească să caute bine aceasta că Mihai Voievod domnia lui n-au gândit cu aceasta că are a fi el în gura turcilor și în loc de pieire în Țara Românească, ce toată frica lăsând înapoi ispitit-au strîște mare (...), iar Mihai Voievod, cu tocmeala lui și cu pieire a mulți voinicilor, au luat Ardealul și l-au închinat cinstîtului împărat și de acum înainte se fîgăduiește dumnealui, până va fi viu, cu mare credință va sluji împăratului și țării ungurești să-i socotească pentru această slujbă și nevointă ce s-au nevoit, să-i lase Țara Românească și țara Ardealului, să-i fie moșie lui și cine se va ținea de feciorii lui să le fie moșie(...). Alta, pohtim pentru ținuturile ce-au fost mai denainte vreme de moșie și de ținutul hotarilor acestor 2 țară, de țara Ardealului și Țara Românească și le-au fost luat turcii de sânt sub mâna lor, când va da Dumnezeu, cu ajutorul sventii lui și cu norocul cinstîtului împărat, să le dobândim de la mâna păgânilor, ele să fie iar la moșie și să se ție de toate hotarile acestor 2 țară, cum au fost de veac...*”⁵.

7. Ar părea paradoxală afirmația – dar realitatea confirmă – că sultanii înșiși priveau Țările Române ca factori de stabilitate în balanța jocului de interese și, nu o dată, au privit Târgoviștea drept o capitală credibilă unde se puteau face și reface multe ițe geopolitice și geostrategice ale centrului și sud-estului european.

⁴ Luc. cit., pp. 411-412

⁵ Luc. cit., pp. 414-416

Cu timpul, însă, au început s-o suspecteze de haine și, după epopeea unificatoare a lui **Mihai Viteazul**, demnitarilor Înaltei Porți le-a încolțit ideea malefică de a aduce capitala Țării Românești mai aproape sub ochii vigilenți ai raialelor danubiene.

8. Indubitabil, **Matei Basarab** va fi fost, însă, voievodul de Târgoviște care va impune Cetatea de pe Ialomița printre cele mai dinamice capitale europene. Într-o domnie temeinic consolidată și bine chivernisită economic, aureolată de talentul diplomatic al voievodului, Târgoviștea a fost căutată asiduu și curtată de politokratorii continentului, aici țeșându-se numeroase interese, mai cu seamă de intromisiune în spațiul acoperit de umbra tuiului otoman. La Târgoviște sunt trimiși, într-un adevărat flux diplomatic, soli și – așa cum îi numim azi – negociatori.

Inducând încredere la principalele curți europene, **Matei** va primi, uneori, vizite neașteptate, dar și de taină. Astfel, în 1632, solul regelui **Gustav al II-lea Adolf** al Suediei, consilierul secret **Paul Strassburg**, este itinerat la Istanbul pentru o întrevedere cu sultanul **Murad al IV-lea**. Regele suedez a crezut de cuviință ca, mai înainte, consilierul său să treacă pe la Târgoviște unde este primit cu tot fastul de rigoare, după cum însuși relatează. Primirea a fost spectaculară. Apoi, la palat – a lăsat mărturie **Paul Strassburg** -, „*În prezența lor (a dregătorilor – n.n.) am predat scrisorile Maiestății sale împreună cu urarea în limba italiană și am rugat să mi se înlesnească drumul prin țara sa*”.⁶ A avut loc, după aceea, negocieri, domnitorul punându-și oaspetele în temă cu obiceiurile de la curtea otomană, investindu-l, la rândul său, cu misiune de sprijin la Poartă și asigurându-l de întreaga sa considerație pe regele scandinav.

La 9 aprilie 1650 la Târgoviște sosește solul moscovit **Arsenie Suhanov**. Acesta i-a înmănat lui **Matei Basarab** și patriarhului de Ierusalim, **Paisie**, aflat atunci în Țara Românească, scrisori din partea țarului și patriarhului Rusiei. Vizita nu a fost întâmplătoare. **Matei** era rugat să fie mediator într-o cauză în care era implicată Ucraina și Polonia, domnitorul demonstrând măiestrie diplomatică, reușind să potolească orgoliile lui **Bogdan Hmelnițki** și supărările țarului.⁷

9. Să-mi fie îngăduit acum o ușoară speculație empatică. Cu alte cuvinte – reiterez ideea – să fi avut voievozii de Târgoviște, și, în general, voievozii români, o gândire și o clarviziune geopolitică? De bună seamă că, dacă privim lucrurile după conceptele de geografie politică și de istorie politică de azi, am putea conchide: nu. Dar, atunci, ar fi să ne exonerăm printr-o superficialitate condamabilă de datorica oricărui istoric care se respectă și trudește în a înțelege psihologia unor personaje care au dat relief și sens istoriei. Or, este clar pentru oricine privește cu raționalitate și cât de cât obiectiv acțiunea unor personaje investite cu prerogativele conducerii statale că voievozii români, deci și cei de la

⁶ *Călător străin despre țările române, vol. V*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, pp. 64-65

⁷ *Ibidem*

Târgoviște, au acționat – așa cum opinia despre obiectul geopoliticii unul dintre părinții săi, **Rudolf Kjellén** – în funcție de geografia statului ca teritoriu și formă de viață în contiguitate cu factorul extrem care, în evul mediu, era deosebit de fluid în albia atât de meandrată a politicii mai marilor sau mai micilor puteri europene, a politicii de o exasperantă labilitate personală a împăraților, regilor și principalilor vremii. Și, aproape toți voievozii de Târgoviște au avut cu acuitate în vedere acest factor pentru a-și apăra „sărăcia și nevoile și neamul”. Au trebuit să țină seama acești voievozi de blocurile imperiale între care ea strivită Țara Românească? Au trebuit – și mă gândesc la **Mihai Viteazul**, la **Matei Basarab** și **Constantin Brâncoveanu** – să deconspire, pentru a putea acționa în cunoștință de cauză, practicând o „politică manevrieră”, intențiile și interesele acestor mai „mari ai zilei”. Au trebuit, se înțelege, altfel Țara Românească ar fi fost neantizată. Nu spune oare **Jacques le Goff** în „*Civilizația occidentului medieval*” că, dialectic, dacă vreți, în Europa Evului Mediu conceptului de **regnum** (suveranitate personală) i s-a substituit, cu vremea, cel **dominium** (suveranitate națională), producându-se o translație de la supunerea față de suveran la supunerea față de o „*entitate intangibilă, dar integră din punct de vedere politic teritorial – Statul*”.⁸ Și, cum astfel de entitate este o construcție în care s-a regăsit, nu o dată, și voința suveranului, în cazul nostru a voievodului, acesta se simte dator s-o păstreze și s-o protejeze în contactul cu alte entități statele care configurează o spațialitate geografică și politică europeană. Și atunci suntem nevoiți să admitem că „voievozii de Târgoviște”, au gândit și au întreprins **faptă geopolitică**. Căci, nu numai aceștia, dar și alți voievozi români nu s-au considerat – având conștiința acestui „status” politic – că sunt o „pavăză a creștinătății”? De bună seamă. Ei și-au știut bine menirea cunoscând, cu realism, locul Țărilor Românești în mersul politic al vremii. De altfel și ei le-au construit dăinuirea.

Résumé

Avec une position géographique favorable la ville Târgoviște a été la résidence de 33 princes. Dans cette situation la ville a été entainée dans les jeux géopolitiques centraux et sud-est européens.

Ici on a signé une série de traités politiques qui ont suivi la défense de l'être national et l'influence des processus diplomatiques.

L'auteur met en évidence les qualités politiques et stratégiques des princes Mircea le Vieu, Michel le Brave, Matei Basarab et Constantin Brâncoveanu, des héros de l'indépendance des États roumains.

⁸ Le Goff, Jacques, *Civilizația Occidentului medieval*, Ed. Meridiane, București, 1980, pp. 88; 162.